

חומר ומבנה מבחן מעבר מגמות – מזרחנות – שנה"ל תשפ"ד

בבחינת הבגרות, בסוף כיתה י"א, על התלמידים לענות על רשימת מושגים

בנושאי המדינות: **סוריה ולבנון**.

למסמך זה מצורפים:

- תעודת זהות של סוריה.
- מושגי סוריה מפורקים לנקודות – על מנת להקל את הלמידה.
- מושגי סוריה בפיסקאות.
- תעודת זהות של לבנון.
- מושגי לבנון מפורקים לנקודות – על מנת להקל את הלמידה.
- מושגי לבנון בפיסקאות.

במבחן המעבר יהיה על התלמיד.ה לענות על ארבעה מושגים מתוך שבעה

בנושא סוריה ועל ארבעה מושגים מתוך שבעה בנושא לבנון – סה"כ 8

מושגים. יש לכתוב את המושגים כפיסקה.

בהצלחה!

סוריה

- עיר בירה: דמשק.
- התפקיד החשוב ביותר במדינה: נשיא.
- הנשיא בין 1970-2000 – חאפטי אל-אסד.
- הנשיא מ-2000 ועד היום – בשאר אל-אסד.
- המפלגה הגדולה והשלטת: מפלגת הבעת'. ב-1966 היתה הפיכה בבעת' והעלויים השתלטו על המפלגה ועל המדינה. הנשיא הוא יו"ר מפלגת הבעת'.
- הדת במדינה: אסלאם סוני.
- הדת השלטת במדינה (הדת של הנשיא): עלוי – מיעוט עלוי ששולט על הרוב המוסלמי.
- משטר: דיקטטורי.
- האופוזיציה (המתנגדים) לשלטון: "האחים המסלמים" בסוריה – תנועה מסלמית דתית שחושבת שהעלויים הם כופרים.
- מאז שנת 2011 החלה מלחמת אזרחים בסוריה (התנגדות לשלטון). למלחמה הזו הצטרף גם דאע"ש (ארגון המדינה האסלאמית).
- חזון "סוריה הגדולה" – לסוריה יש שאיפה להשתלט על לבנון, ירדן וישראל.

מושגי סוריה מפורקים

מפלגת הבעת'

- מילולית: התחייה = לידה מחדש.
- מפלגה ערבית, סוציאליסטית שהוקמה בדמשק (בירת סוריה).
- המוטו של הארגון: אחדות, חופש וסוציאליזם.
- המפלגה היא מפלגה חילונית שמקבלת את כל הדתות (גם עלווים).
- ב-1966 היתה הפיכה במפלגה – העלויים תפסו את ההנהגה של המפלגה.
- נשיא סוריה (אסד) הוא מזכ"ל (מזכיר כללי) המפלגה – מפלגת הבעת' מוגדרת בחוקה כמפלגת השלטון בסוריה.
- המפלגה הזו זכתה להצלחה גם בעיראק.

הפיכת פברואר 1966

- הפיכה פנימית במפלגת הבעת' בשנת 1966 – כאשר העלויים תפסו את ההנהגה של המפלגה, ומכאן את הנהגת הצבא והמדינה.
- ההפיכה הביאה לסיום השלטון המוסלמי סוני בסוריה, ובמקומו: שלטון המיעוט העלווי על הרוב המוסלמי סוני.
- ההפיכה בוצעה ע"י חאפז אל-אסד וקצינים עלוויים נוספים.

עלוויים

- מיעוט דתי השולט בסוריה ומונה כ-11% אחוז מהאוכלוסייה.
- הגיעו לשלטון בסוריה בעקבות הפיכת פברואר 1966.
- העלוויים התפלגו מהזרם השיעי באסלאם, ויש האומרים שהם שילוב של נוצרים ועובדי אלילים (ולכן המוסלמים רואים בהם כופרים).
- רובם משולבים במפלגת הבעת'.
- נשיא סוריה, שהוא גם מזכ"ל הבעת' – עלווי.

חאפז אל-אסד

- היה נשיא סוריה בין השנים 1970-2000, דתו היא עלווית.
- היה טייס קרב ומפקד חיל האוויר הסורי ואח"כ גם שר ההגנה.
- הצטרף למפלגת הבעת' והיה בין המשתתפים העיקריים בהפיכה.
- היה מנהיג ערבי מוביל במלחמה מול ישראל, בעיקר בזמן מלחמת יום כיפור וכן תמך בארגוני טרור.
- בימיו גברה מאד המעורבות של סוריה בלבנון.
- שלט 30 שנה בסוריה ומת ממחלת לב והוחלף ע"י בנו, בשאר אל-אסד.

בשאר אל-אסד

- נשיא סוריה מאז שנת 2000, דתו היא עלווית.
- בנו של הנשיא הקודם, חאפז אל-אסד.
- למד רפואת עיניים בלונדון (שם פגש את אשתו) והוא דובר צרפתית, אנגלית וכן בעל ידע במחשבים.
- אחיו של בשאר, יורש העצר, נהרג בתאונת דרכים. בשאר זומן מיידית לסוריה על מנת למלא את מקומו כיורש העצר. כאשר אביו, חאפז, נפטר – הוא מילא את מקומו כשהוא בן 34 בלבד (היה צריך לשנות את החוקה).
- מ-2011 (ועד היום) מתקיימת בסוריה מלחמת אזרחים, שדאע"ש הצטרפה אליה. עד היום נהרגו רבע מיליון איש ומיליונים הפכו לפליטים.

מוסד הנשיאות הסורי

- המוסד השלטוני החשוב ביותר בסוריה.
- הנשיא יכול לחוקק חוקים ואף לבטל אותם, למנות בעלי תפקידים בממשל וגם לפטר אותם ועוד.
- הנשיא נבחר בסוריה כל 7 שנים (ברוב שקרוב ל-100%).
- לצד הנשיא נמצאים "יועצי הנשיא" וכן סגני הנשיא.

האחים המוסלמים בסוריה

- תנועת האופוזיציה (מתנגדים לשלטון) העיקרית בסוריה (גם היום).
- הם רוצים שלטון מוסלמי בסוריה (ובעולם בכלל): הם טוענים שהעלווים הם לא מוסלמים, אלא כופרים ואסור להם לשלוט על הרוב המוסלמי בסוריה.
- בעקבות מהומות שעשו האחים המוסלמים בעיר "חמאת" בסוריה, אסד הפציץ את כל העיר והרג את תושביה ומאז ירד כוחם של "האחים המוסלמים".
- תנועת "האחים המוסלמים" הוקמה במצרים, ויש לה היום סניפים בכל העולם ומטרתה: הקמת מדינה אסלאמית אחת גדולה.

סוריה הגדולה

- חלום או חזון של סוריה לשלוט על שטחי: סוריה, לבנון, ירדן וישראל.
- הרעיון הזה הוא אחד הגורמים למעורבות הסורית בלבנון.
- הרעיון הזה הוא אחד הגורמים להתנגדות אסד למדינה פלסטינית.
- סוריה נכנסה ללבנון בגלל מלחמת האזרחים (1975) ויצאה מלבנון בשנת 2005.
- בעבר, סוריה התאחדה עם מצרים למספר שנים. המדינה נקראה קע"מ – קהיליה ערבית מאוחדת או: רע"מ – רפובליקה ערבית מאוחדת.

סוריה – המושגים בפיסקאות

מפלגת הבעת' – מילולית: "התחייה". המפלגה הסוציאליסטית הערבית שהוקמה בדמשק בשנות ה-40 כתנועה חילונית (ולא מסלמית), לאומנית וערבית, במטרה להיאבק בשלטון הקולוניאליסטי המערבי. משמעות המילה בעת' בערבית הוא "תחייה" או "לידה מחדש". המפלגה פעלה כתנועה פאן-ערבית באמצעות שלוחות בכמה מדינות ערביות, אבל זכתה להצלחה בעיקר בעיראק ובסוריה, בהן עלתה לשלטון בהפיכות ב-1963. ב-1966 התפצלו השלוחה הסורית והשלוחה העיראקית של התנועה לארגונים יריבים, בשל מחלוקות אידיאולוגיות ומאבק על הנהגת העולם הערבי. שלוחת הבעת' בסוריה עלתה לשלטון בהפיכה ב-8 במרץ 1963 והיא מחזיקה בשלטון מאז – מפלגת הבעת' משכה אליה גם מיעוטים לא מסלמים, שהבולט מביניהם הוא המיעוט העלווי שהפך לשולט במפלגה זו בסוריה. מפלגת הבעת' מוגדרת כמפלגת השלטון בסוריה ואסד הוא מזכ"ל המפלגה. שלטון הבעת' בעיראק נמשך עד הפלישה האמריקנית לעיראק ב-2003, כשבמרבית שנות האחיזה במוסרות השלטון, החזיק סדאם חוסיין בתפקיד הנשיא. העקרונות האידיאולוגיים של התנועה כוללים סוציאליזם ערבי, לאומנות ופאן-ערביות. עמדותיה החילוניות של המפלגה עומדות בסתירה לאלה של מספר משטרים שמרניים יותר במזרח התיכון. המוטו של הארגון הוא "אחדות, חופש וסוציאליזם". ה"אחדות" מתייחסת לאחדות העולם הערבי; ה"חופש" לחופש מהשפעה והתערבות זרה; וה"סוציאליזם" לגישה הערבית הסוציאליסטית.

הפיכת פברואר 1966 – הפיכה פנימית במפלגת הבעת'. הפיכה זו היתה האירוע המכריע בניחוחם של העלוויים תומכי הבעת' בצבא סוריה. מהפכה זו הביאה לסיום השליטה הסונית במפלגת הבעת'. הדמות הבולטת בהפיכה זו היה קצין עלווי בשם צלאח ג'דיד, אשר בזכות הכוח והמעמד שבנה לעצמו בצבא, הצליח לגבור על יריביו הסונים בתוך הבעת'. ניצחונו ציין את סוף שליטתם של בני המעמד הבינוני-העירוני ואת עלייתם של בני הכפרים שהיו יותר קיצוניים והמהפכנים בדעותיהם. במשטר החדש, שנוצר בעקבות ההפיכה, כיהנו בסוריה נשיא סוני וראש ממשלה סוני, אבל הסמכות היתה נתונה למעשה בידי צלאח ג'דיד וחאפט' אל-אסד העלוויים – והאנשים שהיו נאמנים להם במפלגה ובצבא.

עלוויים – המיעוט השולט בסוריה המונה כ-11% מהאוכלוסייה. קבוצה אתנית וכת דתית המהווה פלג מהאסלאם השיעי. מרכזה של הקבוצה בסוריה, בה מתגוררים כ-2.1 מיליון עלאוויים מתוך כ-2.6 מיליון עלאוויים בעולם. קיימת תיאוריה לפיה העלאוויים הם כת של עובדי אלילים שאימצה אליה יסודות מהנצרות והאסלאם – מה שניתן לראות היטב במנהגים שלה. העלוויים התחזקו בזמן המנדט הצרפתי בסוריה. מאז קבלת העצמאות הסורית ב-1946, פעלה סוריה לביטול המעמד שהיה לעלוויים (ולמיעוטים אחרים) בזמן המנדט הצרפתי. העלוויים הבינו שאין להם סיכוי לקבל אוטונומיה או מעמד מכובד במדינת הלאום הסורית החדשה, שרוב תושביה סונים. על מנת להיחלץ מעמדת הנחיתות שהיו נתונים בה כמיעוט דתי – הם אימצו את הלאומיות הסורית החילונית. רובם בחרו להצטרף לבעת' – מפלגה חילונית שדוגלת בסוציאליזם ערבי. העלוויים לא רק חיזקו את כוחם במגזר האזרחי, אלא בעיקר בשורות הצבא. בכך עלה מעמדם עד להפיכת פברואר 1966 – בה תפסו מקום מרכזי במפלגה, בצבא – ומשם גם בשליטה על מדינת סוריה כולה.

חאפז אל-אסד – נשיא סוריה (עלאווי) בין השנים 1970-2000. אסד נולד בשנת 1930, למד בבית ספר תיכון בלטיקה, שם בחוגי הסטודנטים החל לעסוק בפוליטיקה. בשנת 1947 הצטרף למפלגת הבעת' ובשנת 1952 החל ללמוד באקדמיה הצבאית בחמץ ושימש כטייס קרב. בין השנים 1958-1961 היה במצרים וסייע שם בהקמת הוועדה הצבאית של הבעת'. הוא השתתף בהפיכת הבעת' ב-1963 ותוך שנה קודם לדרגת גנרל ומונה למפקד חיל האוויר. בשנים שלאחר מכן סלל אסד את דרכו בפוליטיקה הסורית. בכל מאבק, ידע לבחור בצד המנצח ואף מונה לשר ההגנה, עד שבשנת 1971 מונה לנשיא המדינה. בתקופת שלטונו, אסד השקיע משאבים רבים בביצור השלטון ולשם כך הקים מנגנון צבא וביטחון פנים ענק בהיקפו. במשך שנות שלטונו נחשב למנהיג ערבי מוביל במאבק נגד ישראל, דבר הבא לידי ביטוי בחלקה של סוריה במלחמת יום הכיפורים ולאחר מכן בתמיכתה בארגוני טרור שביקשו לחסל את ישראל. בימיו גברה המעורבות של סוריה בלבנון. אסד הצליח להחזיק מעמד 30 שנה בשלטון – למעלה מכל שליט אחר בסוריה המודרנית.

בשאר אל-אסד – נשיאה הנוכחי של סוריה מאז שנת 2000. בנו של הנשיא העלאווי הקודם, חאפז אל-אסד. בשאר למד בבית הספר הצרפתי-ערבי והוא דובר צרפתית ואנגלית באופן שוטף. הוא למד בפקולטה לרפואה באוניברסיטת דמשק וסיים התמחות ברפואת עיניים בלונדון, שם פגש את אשתו (הסונית) בעלת רקע בריטי. כאשר מצבו הבריאותי של חאפז אל-אסד התדרדר החל מאבק ירושה חריף. אסד לא רצה שאחיו, רפעת, יחליף אותו ולכן היגלה אותו. אסד טיפח את בנו באסל ונתן לו חינוך צבאי, מינה אותו למשרות בכירות ובאסל אף הופיע לצד אביו בכרזות בסוריה. באסל נהרג בתאונת דרכים ב-1994, ולכן בשאר זומן מיידית לסוריה והחל לקבל את כל התפקידים של אחיו. עם מות האב, שינו את חוקת סוריה, כך שהנשיא יוכל להיות בן פחות מ-40, בשאר בן ה-34 התמנה לנשיא במשאל עם ברוב של למעלה מ-97%. הוא מונה גם למפקד העליון של הצבא. מינויו של אסד עורר תקוות גדולות בסוריה ובמערב בשל גילו הצעיר, העובדה שהיה בעל חינוך מערבי, בעל ידע במחשבים וכו'. תקוות אלה התבדו והחל מ-2011 החלו בסוריה גל הפגנות נרחב שאסד פעל לדכאו ביד קשה, כולל ירי במפגינים ומעצרים נרחבים, אך המחאות גברו והתרחבו להתקוממות מזוינת נגד השלטון בסוריה, כולל כיבוש חלק משטחי המדינה ע"י דאע"ש. מספר המתים במלחמה מוערך בכרבע מיליון איש, וקרוב לארבעה מיליון איש נהפכו לפליטים בעקבותיה.

מוסד הנשיאות הסורי - המוסד השלטוני החשוב ביותר בסוריה. על-פי החוקה תפקידו של הנשיא לקבוע את קווי המדיניות הכלליים, הוא ממנה ומפטר ממשלות וראשי ממשלות. הנשיא מפקח על מינויים חשובים אחרים, בוחר בחברים הבכירים במערכת המשפט ורשאי להטיל וטו על חוקים שנחקקו בפרלמנט. הנשיא נבחר ל-7 שנים. אסד נעשה נשיא בפברואר 1971 ומדי שבע שנים נבחר שוב - ברוב גדול מ-99% מקולות המצביעים. לצדו של הנשיא נמצאים "יועצי הנשיא" - זו קבוצה מצומצמת של אנשים בכירים שמסייעת לנשיא בעבודתו בניהול המדינה. אישים אלו נבחרו בשל כישוריהם האישיים, רובם מילאו תפקידים בכירים והם בעלי השפעה בצבא או בשירותי הביטחון. משנת 1983 בעקבות מחלתו של אסד, הוא מינה לעצמו שלושה סגנים. יתר מוסדות הממשל נפלו בחשיבותם ביחס למוסד הנשיאות ושלושת הסגנים.

האחים המסלמים בסוריה - תנועת האופוזיציה העיקרית בסוריה. תנועה עירונית בעיקרה, שחבריה באו מקרב בעלי המקצועות החופשיים והמעמד הבינוני, אנשי דת (עלמא), סוחרים ונכבדים עירוניים. מצעה של התנועה רדיקלי - היא דגלה בהקמת מדינה אסלאמית בעלת ממשלה מרכזית חזקה והתנגדה לאופייה החילוני של מפלגת הבעת'. בשנת 1963 הוצאה התנועה מחוץ לחוק. ב-1973 ניסה אסד לפייס את האופוזיציה האסלאמית ונענה לתביעתם שעל הנשיא להיות מוסלמי, אולם הגורמים הקיצוניים יותר ב"אחים המסלמים" לא סברו שזה מספיק והכריזו ג'האד על המשטר. במסגרת פעולות הג'האד שנקטו נגד המשטר, נרצחו כמה מתומכי המשטר וב-1979 נהרגו בחלב למעלה מ-60 צוערים עלאווים. בשנים 1980-1982 נקטה האופוזיציה של "האחים המוסלמים" בפעולות אלימות רבות. הם חוללו מהומות במספר ערים, שהעיקרית בהן - העיר חמאה, שבה החזיקו המורדים שלושה שבועות בפברואר 1982. לבסוף נכבשה העיר על-ידי כוחות הביטחון, שזרעו בה הרס רב והרגו אלפים מאנשי "האחים המוסלמים" - אירוע שזכה לכינוי "טבח חמאה". לאחר אירוע זה לא התעוררה עוד האופוזיציה של "האחים המוסלמים" נגד משטרו של אסד. "האחים המוסלמים" בסוריה מעורבים גם במרידות נגד בשאר אסד, אם כי משקלם קטן בהשוואה לגיבת אל-נצרה ולארגון המדינה האסלאמית.

סוריה הגדולה – סוריה הגדולה או "סוריה רבתי" הוא רעיון פוליטי של אידיאולוגיה פאן ערבית להקמת יישות מדינית ריבונית ערבית אחת בשטח בו נמצאות כיום המדינות: סוריה, לבנון, ירדן וישראל. עקב כשלון הניסיונות להשגת אחדות ערבית, הפנה אסד יותר ויותר את תשומת לבו לנעשה בירדן, בלבנון ובשטחים הפלסטינים, מתוך שאיפה לשלב אזורים אלה בפדרציה של "סוריה הגדולה", כמעין שלב ראשון בהשגת אחדות ערבית רחבה יותר בעתיד. בשנים שלאחר 1973 רעיון "סוריה הגדולה" העסיק את מדיניות החוץ של סוריה. בשנת 1973 הצליח אסד לשפר את יחסיו עם ירדן, שנותקו ב-1970 ולמרות מתחים וחילוקי דעות בנושאי מדיניות חוץ נותרו היחסים קיימים. חלום "סוריה הגדולה" וראיית לבנון כחלק מסוריה היה מהגורמים שהניעו את סוריה לשלוח כוחות צבא ללבנון ולהתערב במתרחש בה מאז 1976 תוך כדי מלחמת האזרחים בלבנון, וכמו כן במהלך שנות ה-80 של המאה ה-20, שבהן גברה הנוכחות של צבא סוריה בלבנון. אידיאולוגיית "סוריה הגדולה" מסבירה את יחסו הצונן של חאפז אל-אסד לרעיון המדינה הפלסטינית העצמאית וליאסר ערפאת.

לבנון

- עיר בירה: בירות.
- בעבר היה בלבנון מנדט צרפתי.
- משטר: דמוקרטיה פרלמנטרית.
- הדתות במדינה היום: מוסלמים 54% (חצי סונים וחצי שיעים), נוצרים 41% (רובם מארוניים), דרוזים 5%.
- בעבר (מפקד 1932) היה לנוצרים רוב גדול ולכן הוחלט באמנה הלאומית על חלוקת המשרות לפי מפתח של גודל הדת: הנשיא ומפקד הצבא תמיד נוצרים מארוניים, יו"ר הפרלמנט הוא מוסלמי שיעי, ראש הממשלה הוא מוסלמי סוני ושר הביטחון הוא דרוזי.
- בלבנון היתה מלחמת אזרחים בין הדתות והעדות השונות. סוריה נכנסה ללבנון על מנת להתערב במלחמה וכדי לממש את חזון "סוריה הגדולה".
- הסכם טאיף שנחתם ב-1989 בסעודיה הפסיק את מלחמת האזרחים בלבנון. ההסכם נתן יותר כוח למוסלמים על פני הנוצרים וקרא לפירוק כל המיליציות (קבוצות חמושות) בלבנון. כולן עשו זאת מלבד החזבאללה.
- אחרי מלחמת האזרחים לבנון התאוששה בזכות ראש הממשלה רפיק אל-חרירי.
- בלבנון היו הרבה פלסטינים עד מלחמת לבנון הראשונה (שלום הגליל) ב-1982. מלחמת לבנון השנייה פרצה בשנת 2006 נגד החזבאללה.
- השיעים בלבנון נמצאים בעיקר בדרום המדינה. הם התגבשו בזכות איש דת שיעי בשם מוסא צאדר שהקים את "תנועת המקופחים", ממנה צמחה תנועת אמל שממנה צמחה תנועת החזבאללה.

מושגי לבנון מפורקים**הפלסטינים בלבנון**

- בעקבות מלחמת העצמאות 1948 הפלסטינים הגיעו ללבנון והם 10% מהאוכל.
- לפלסטינים בלבנון אין אזרחות ואין זכות הצבעה משום שהם פליטים.
- הם לא השתלבו במדינה על מנת להאשים את ישראל בסבל שלהם וגם כדי לשמור על האיזון הדתי בלבנון (הפלסטינים הם מוסלמים סונים).
- חלק מהפלסטינים תקפו את ישראל מהגבול הדרומי עד מלחמת שלום הגליל (לבנון הראשונה), שלאחריה עברו לתוניס.

מלחמת האזרחים 1975

- זו מלחמת האזרחים השנייה בלבנון – נמשכה עד 1990.
- המלחמה היא על ההשפעה של הדתות השונות במדינה: נוצרים (בעיקר מארונים), מוסלמים (סונים ושיעים) ודרוזים.
- זו מלחמה אלימה בין המיליציות (קבוצות צבאיות) של הדתות השונות.
- סוריה התערבה במלחמה זו – כל פעם לצד אחר (נוצרים או מוסלמים) – היא יצאה מלבנון בשנת 2005 (ישראל יצאה מלבנון בשנת 2000).
- המלחמה הסתיימה הודות להסכם טאיף.

המעורבות הסורית בלבנון

- סוריה התערבה בשל החזון של "סוריה הגדולה".
- סוריה התערבה במלחמת האזרחים בלבנון ותמכה כל פעם בצד אחר.
- שיא ההתערבות של סוריה בלבנון היתה מלחמת לבנון הראשונה.
- סוריה יצאה מלבנון בשנת 2005.

מלחמת שלום הגליל

- התרחשה בשנת 1982 ונקראת גם "מלחמת לבנון הראשונה".
- המלחמה פרצה בשל ניסיון ההתנקשות בשגריר ישראל בבריטניה וגם בגלל ירי קטיושות (טילים) על ישובי הצפון.
- צה"ל הגיע על לבירת לבנון – בירות.
- צה"ל נשאר בלבנון (ברצועת הביטחון) עד שנת 2000.
- בסוף המלחמה הפלסטינים (ארגון אש"ף) עברו לתוניס.
- בעקבות המלחמה הוקם ארגון החזבאללה השיעי.

מוסא צאדר

- חכם דת שיעי שפעל בלבנון, מנהיג העדה השיעית בלבנון.
- צאדר רצה חלוקה הוגנת יותר של המשאבים ("מפתח עדתי") בלבנון: הוא טען שהנוצרים הם כבר לא רוב, אלא המוסלמים (השיעים).
- הקים את "תנועת המקופחים" שהמיליציה (קבוצה צבאית) שלה היא תנועת אמ"ל – ממנה יצאה אחר כך תנועת החזבאללה.
- נעלם בזמן ביקור בלוב בשנת 1978 (לא מזמן מצאו את גופתו).

תנועת אמ"ל

- ראשי תיבות בערבית: גדודי ההתנגדות הלבנונית. פירוש השם בערבית: תקווה.
- זו מיליציה (קבוצה צבאית) של "ארגון המקופחים" שהקים מוסא צאדר.
- קיבלו נשק מאיראן (שהיא מדינה שיעית).
- מתנועה זו יצא ארגון החזבאללה.
- היום תנועת אמ"ל היא מפלגה בפרלמנט הלבנוני.

תנועת החזבאללה

- מילולית : מפלגת האל.
- מיליציה שיעית (קבוצה צבאית) גדולה וחזקה שיצאה מארגון אמ"ל.
- התנועה הוקמה בעקבות מלחמת שלום הגליל (לבנון הראשונה) ב-1982
- תנועה זו היא האויבת הגדולה ביותר של ישראל היום, בעלת כלי נשק מתקדמים – רוצה להשמיד את מדינת ישראל. נלחמה מול ישראל במלחמת לבנון השנייה.
- זו תנועה חזקה מאד גם בתוך לבנון – יש להם גם מפלגה בפרלמנט.
- התנועה מקבלת תמיכה כספית ונשק מאיראן (מדינה שיעית).
- מזכ"ל (מזכיר כללי) התנועה ומנהיגה : חסן נסראללה.
- התנועה מוגדרת על ידי העולם כארגון טרור.

הסכם טאיף (1989)

- הסכם שנחתם בעיר טאיף בסעודיה בין העדות השונות של לבנון בשנת 1989 כדי לסיים את מלחמת האזרחים.
- ההסכם שינה את העדיפות שניתנה לעדה הנוצרית בלבנון, משום שהיא כבר לא העדה הגדולה ביותר במדינה: ביטול הרוב הנוצרי בפרלמנט, צמצום סמכויות הנשיא הנוצרי ועוד. ההסכם נתן משקל גדול יותר למוסלמים במדינה.
- בעקבות ההסכם המיליציות (קבוצות צבאיות) בלבנון התפרקו מנשקן, מלבד ארגון החזבאללה.

רפיק אל-חרירי

- ראש ממשלת לבנון לשעבר.
- היו לו עסקים רבים: בתים, תחנות רדיו, עיתון ועוד.
- הוא שיקם את לבנון אחרי מלחמת האזרחים וקיבל על כך פרס מהאו"ם.
- נרצח על ידי הסורים או על ידי החזבאללה – בגלל חילוקי דעות עם סוריה.

מלחמת לבנון השנייה

- מלחמה בין ישראל לחזבאללה בקיץ 2006.
- המלחמה התחילה בגלל חטיפה של שני חיילים והרג של שלושה על ידי החזבאללה.
- במלחמה החזבאללה ירו אלפי רקטות על ישובי הצפון, וצה"ל תקף בתוך לבנון.
- המלחמה הסתיימה בהחלטה של האו"ם שאסור להכניס נשק לדרום לבנון – החלטה זו לא מתקיימת.
- בסוף המלחמה צה"ל יצא מלבנון ועד ל"חרבות ברזל" היה שקט בגבול עם לבנון.

לבנון – המושגים בפיסקאות

הפלסטינים בלבנון – בעקבות מלחמת העצמאות (1948) הגיעו פליטים פלסטינים רבים ללבנון והם מהווים כ-10% מאוכלוסיית המדינה. לפלסטינים בלבנון אין אזרחות ואין זכות הצבעה. כ-40 אלף פלסטינים הגיעו ללבנון והקימו בה מחנות פליטים. הקמת המחנות היתה חלק מהאסטרטגיה הערבית הכללית לשמר את בעיית הפליטים ואת סבל הפלסטינים כאמצעי למאבק בישראל. המחנות נועדו לשמש מוקד חי של סבלות הפלסטינים ולכן לא נעשה מאמץ לשלב את הפליטים באוכלוסייה המקומית. בלבנון היתה סיבה נוספת – בשל האיזון העדתי-חברתי המיוחד בה, הממסד הלבנוני לא היה מוכן לקלוט אליו עוד תושבים שבעיקרם מוסלמים סונים ולהפר בכך את אותו איזון עדין. עם הזמן, הפכה לבנון (לצד ירדן) לזירת פעילות פלסטינית – הפעילות החבלנית התמקדה בדרום לבנון (גבול ישראל), איזור שהיה עני ומאוכלס בעיקר בשיעים מסורתיים שהיו רחוקים ממרכזי השלטון והשפעתם במדינה היתה קטנה.

מלחמת האזרחים 1975 – מלחמת האזרחים השנייה בלבנון שנמשכה עד 1990. במלחמה זו נהרגו 150 אלף לבנונים, רבים נפצעו וכמיליון פליטים ברחו לסוריה. מאבק בין תומכי "האמנה הלאומית" והסטאטוס קוו שמנציח את שלטון הנוצרים המארוניים, לבין המתנגדים לכך ובכלל זאת הסונים, הדרוזים, הפלסטינים, השיעים ואפילו חלק מהנוצרים הלא מארוניים. מלחמת האזרחים החלה בהתנגשות אלימה בין הפלאנגות (הנוצרים) לבין אש"פ הפלסטיני. עד מהרה שקעה המדינה בלחימה ובטרור בלתי פוסקים. הכוח האמיתי במדינה עבר לכוחות צבאיים של העדות השונות. מלחמת האזרחים הפכה למלחמה על טריטוריה, כאשר כל צד מנסה לגבש את שלטונו בחלקים של לבנון בהם הוא שלט. בשנת 1976 החלו הסורים להתערב בנעשה בלבנון. הפלסטינים הבינו שאם הם רוצים חיים נורמליים הם צריכים למצוא פשרה מול הסורים. דרום לבנון הפכה למיני מדינה פלסטינית (פתח-לנד) כתוצאה של מלחמת אזרחים בין הפלסטינים לבין הנוצרים ששיתפו פעולה עם ישראל.

המעורבות הסורית בלבנון – על פי גישת "סוריה הגדולה", לבנון (ושטחים אחרים) היא למעשה חלק מסוריה, והמשטר הסורי פעל במשך שנים לנסות ולהשפיע על המתרחש בלבנון. מלחמת האזרחים בלבנון בשנת 1975 הביאה למעורבות סורית גוברת והולכת בענייני הפנימיים של לבנון. כוחות סוריים נכנסו ללבנון כדי להתערב במלחמת האזרחים, כנגד ארגוני שמאל ופלסטינים ולטובת הנוצרים, מגמה שהתהפכה מאוחר יותר. המעורבות הסורית גברה עם השנים והביאה להצבת עשרות אלפי חיילים סורים בלבנון. מעורבות סוריה וישראל בלבנון הביאה לשיא אלים במלחמת שלום הגליל ב-1982. כניסת ישראל ללבנון והתמיכה שלה בכוחות האנטי-סוריים הגבילה את המעורבות הסורית, אך לא חיסלה אותה. לבסוף, לאחר הסכם טאיף והסכמים נוספים, הסורים הצליחו להפוך את לבנון למדינת חסות בפועל של סוריה. לאחר מותו של חאפטי אל-אסד השפעתה של סוריה על לבנון פחתה, ומלחמת האזרחים בסוריה הפחיתה עוד את יכולתה של סוריה להשפיע על הנעשה בלבנון. בשנת 2005 הוציאה סוריה את כוחותיה לחלוטין מלבנון לאחר "מהפכת הארזים" (ישראל הוציאה את כוחותיה ב-2000).

מלחמת שלום הגליל – מלחמת לבנון הראשונה. התרחשה בין ישראל לסוריה (בלבנון) ולארגוני טרור פלסטיניים שישבו בלבנון וביצעו פיגועים בישראל ובמדינות נוספות. המבצע החל ב-1982 בעקבות התנקשות בשגריר ישראל בבריטניה. כוחות קרקעיים של צה"ל נכנסו ללבנון ונלחמו נגד כוחות סוריים ופלסטיניים עד להפסקת האש מספר חודשים לאחר מכן. צה"ל הגיע עד לבירות. בתום המלחמה צה"ל נשאר ברצועת הביטחון עד לנסיגה חד צדדית של ישראל לגבול הבינ"ל בשנת 2000. המלחמה הביאה להגליית מפקדות אש"ף לתוניס ולחיסול רוב הכוח הצבאי של הפלסטיניים אולם לא הצליחה להוציא את צבא סוריה מלבנון. בעקבות המלחמה קם החזבאללה שמילא את החלל שנוצר בדרום לבנון עם יציאת הפלסטיניים ונלחם בכוחות צה"ל. במהלך המלחמה נהרגו 654 חיילים ועד לנסיגת צה"ל 1216 חיילים.

מוסא צאדר – איש דת שיעי ממוצא פרסי שפעל בלבנון בשנות השישים והשבעים של המאה ה-20. מנהיג העדה השיעית בלבנון שנעלם בלוב בשנת 1978. צאדר הוא מנהיג כריזמטי שקיבל את התואר "אמאם". צאדר ייסד ארגון פוליטי של השיעים (בהשראת ח'ומייני) שלא היה קיים עד אז. באמצעות הארגון הוא חתר ליצירת מפתח עדתי חדש בלבנון לחלוקת העוצמה הפוליטית והחברתית. צאדר נתן הכשר דתי לעלווים בסוריה (הוציא פסק הלכה שהם מסלמים שיעים), ובכך סלל את הדרך לסיוע ותמיכה סוריים. הוא הקים את "תנועת המקופחים" שמתוכה צמח ארגון "אמל" השיעי כדי לפעול לקידום האינטרסים של השיעים בלבנון. צאדר קידם תיאולוגיה של אקטיביזם שיעי (התקרבות לסוריה), בניגוד למסורת השיעית, שהדגישה פסיביות פוליטית. הוא האמין בקידוש המתים ובמלחמת הקודש. הוא הוזמן ע"י קדאפי ללוב, שם נחטף ונכלא עד למותו. קברו התגלה באחד מבתי הכלא בלוב לאחר נפילת קדאפי.

תנועת אמל – ראשי תיבות בערבית של "גדודי ההתנגדות הלבנונית". פירוש השם "אמל" הוא תקווה. אמל היא המיליציה של "תנועת המקופחים" – תנועה שיעית חברתית בלבנון שהוקמה ע"י מוסא צאדר. התנועה קיבלה נשק מאיראן (לאחר המהפכה ב-1979) ומסוריה. בשיא כוחה לחמו בה 14 אלף לוחמים. כיום אמל היא מפלגה בפרלמנט הלבנוני אשר מחזיקה 10 אחוזים ממושבי הפרלמנט. תנועת החזבאללה התפלגה מתנועה זו.

תנועת חזבאללה – מילולית: מפלגת האל. מיליציה שיעית אסלאמית פוליטית בלבנון אשר התפלגה מארגון "אמל" וכיום היא אחד הכוחות החשובים ביותר בלבנון (יש להם ייצוג בפרלמנט הלבנוני). הארגון מוגדר על ידי רוב מדינות העולם כארגון טרור. חזבאללה הוקם כמיליציה בשנת 1982 על ידי איראן אשר בנתה, מימנה וציידה את הארגון ("ייצוא המהפכה" האיראני). פעולות הארגון נעשות בשיתוף פעולה מלא עם המשטר האיראני ובהוראתו. הארגון קורא להשמדתה של מדינת ישראל והוא בעל כלי נשק מתקדמים ביותר. בראש הארגון עומד המזכ"ל חסן נסראללה, אשר אחראי על פעולות טרור רבות נגד ישראל. במלחמת האזרחים בסוריה, ניצב החזבאללה לימינו של בשאר אסד. כיום יש לחזבאללה ארגון צבאי נרחב ורב עוצמה בדרום לבנון, והיא האיום העיקרי על ישראל מבלנון. כיום לוחמים של חזבאללה נלחמים בסוריה, ופעילי טרור שלה פעלו בארצות שונות בעולם (בעיקר נגד מטרות ישראליות).

הסכם טאיף (1989) – הסכם פוליטי שנחתם בעיר טאיף בסעודיה על ידי חברי פרלמנט לבנוני. ההסכם הביא לסיום מלחמת האזרחים בלבנון. בנוסף, ההסכם הביא להסדרת היחסים בין סוריה ללבנון לקראת נסיגת סוריה מלבנון ב-2005. ההסכם שינה את המבנה הפוליטי שנקבע ב"אמנה הלאומית" מ-1943. ההסכם ביטל את הרוב הנוצרי של חברי הפרלמנט, אך השאיר על כנו את אופן חלוקת המשרות בין נוצרים למסלמים – נשיא המדינה יהיה מארוני, אך עם סמכויות מופחתות. ההסכם נתן משקל גדול יותר למסלמים במדינה, בעיקר לסונים. ההסכם עורר משבר בין הנוצרים בלבנון, וכך התאפשר לסורים להפעיל את כוחם ולהפעיל את השפעתם על המדינה. בהשפעת סוריה פורקו הפלסטינים בלבנון מנשקם, אבל לחזבאללה הותר להמשיך ולהחזיק בנשק שלו ולפעול נגד ישראל.

רפיק אל-חרירי – ראש ממשלת לבנון בשנים 1992-1998 ובשנים 2000-2004. נרצח ארבעה חודשים לאחר שהתפטר מכהונתו כראש ממשלה בשל חילוקי דעות עם סוריה. לאל-חרירי היו עסקי נדל"ן רבים ובבעלותו היו מספר תחנות רדיו בלבנון ובצרפת, תחנת טלוויזיה ועיתון יומי מצליח בלבנון. הוא קיבל פרס מהאו"ם על שיקום לבנון. אל-חרירי נרצח כאשר מכונית תופת התפוצצה ליד השיירה שלו בבירות. לחרירי היתה תמיכה חזקה בצרפת ובסעודיה, אשר עומדות בראש המדינות הדורשות לחקור את הרצח, לו אחראיות ככל הנראה סוריה או חזבאללה. שבועיים לאחר הרצח התפטרה הממשלה הלבנונית.

מלחמת לבנון השנייה – מלחמה בין ישראל לחזבאללה בלבנון בקיץ 2006. המלחמה נמשכה חודש. המלחמה נפתחה בתקיפה מתוכננת של חזבאללה באזור הגבול, בתקרית שבה נחטפו שני חיילי צה"ל ונהרגו שלושה. בעקבות האירוע ישראל הגיבה בתקיפה קשה מהאוויר וגם על ידי יחידות קרקע שנלחמו בכוחות החזבאללה בדרי"ל. במלחמה נורו כ-4,000 רקטות על יישובי צפון ישראל. קרבות אחרים בדרום לבנון היו קשים וגבו קורבנות רבים. בסיום המלחמה קיבלה מועצת הביטחון של האו"ם את החלטה 1701 (שלא נאכפת) האוסרת על הכנסת נשק לדרי"ל וצה"ל נסוג חזרה לגבול עם לבנון. במלחמה נהרגו 121 חיילים ו-44 אזרחים. כמו כן, נפצעו כ-2,628 איש. המלחמה הביאה לשקט בגבול הצפון עד ל"חרבות ברזל" באוקטובר 2023.